

Areálové aspekty německých příjmení užívaných v příhraniční oblasti jižních Čech

Areal facets of german surnames used in border district of South Bohemia

Alena Jaklová

Filozofická fakulta jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Abstract

The contribution deals with German surnames used in border district of South Bohemia, especially with the view to its particularities qualified by the history of corresponding area.

Preferential focus is given on the following topics: German surnames during the 20. century in the chosen southern localities and their frequency of occurrence; the most frequent semantic-motivational types of German surnames in Southern Bohemia; formation of German surnames in the border area of South Bohemia signaling the origin of the holders of these names.

Abstrakt

Príspevek pojednáva o německých příjmeních užívaných v příhraniční oblasti jižních Čech se zvláštním zretelem k jejich specifikům podmíněných historií daného areálu. Zvláštní pozornost je při tom věnována těmto okruhům: četnost výskytu německých příjmení v průběhu 20. století ve vybraných jihočeských lokalitách; nejfrekventovanější sémanticko-motivační typy německých příjmení na jihu Čech; utvářenost německých příjmení v příhraniční oblasti jižních Čech signalizující původ nositelů těchto jmen.

Keywords: border area of South Bohemia, German surnames, areal kinds of influence and their language impact

Klíčová slova: příhraniční oblast jižních Čech; německá příjmení; areálové vlivy a jejich jazykové projevy

Tématem areálových vlivů působících na propria v příhraniční oblasti jižních Čech se v současnosti zabýváme v rámci evropského projektu s názvem *Das sprachlich-literarische Erbe Ostbayerns und Südböhmens als Fokus universitärer Zusammenarbeit* realizovaného ve spolupráci s Univerzitou Pasov v Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svo-

bodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014-2020. Tyto areálové vlivy jsou v projektu zkoumány a hodnoceny z hlediska diachronního i synchronního.

Příjmení a vlastní jména obecně, jejich podoba formální, zejména stránka grafická, pravopisná a fonetická (zvuková), byly dříve vnímány jako příznakové ve vztahu k národní identitě nositele jména, nebo alespoň k jeho identitě areálové.¹ To do jisté míry platí i v současnosti. Dokladem toho jsou například rychlé změny německých vlastních jmen místních a pomístních na jména česká, které probíhaly v českých zemích po druhé světové válce. Ve stejné době byly československou vládou prosazovány i čechizující tendence německých příjmení u Čechů.²

V případě křestních jmen můžeme hovořit o identitě kulturní. Volba křestního jména má totiž výrazné rozměry pragmalingvistické, zasahuje sféru citovou, užitkovou i sociální (Dudok 2000, s. 25; Knappová 2000, s. 172-176).

Vraťme se ale k příjmením. Příjmení spolu se jmény křestními (rodnými) a s přezdívkami náleží do nadřazené skupiny vlastních jmen osobních neboli antroponym. Antroponyma jsou, jak známo, vlastní jména lidí a jejich hlavní funkcí je pojmenovat jedince, odlišit ho od ostatních jedinců dané třídy a identifikovat ho jako jedinečný objekt. Hlubší poznání určité antroponymie je podmíněno dobrou znalostí společenství, které daná jména užívá. Z toho plyne, že chceme-li popsat vývoj antroponym na určitém území, musíme společně s osobními jmény sledovat také dějiny jejich nositelů a s tím i vlivy areálové (Pleskalová 2011). A o to se v tomto příspěvku pokusíme.

Materiálovou bázi této studie tvoří soupisy současných německých příjmení českých občanů žijících ve vytipovaných městech. Takové soupisy se pořizují velmi obtížně. Matriky z 20. století nejsou podle zákona o matrikách č. 301/2000 Sb., z roku 2008 pro badatele pří-

¹ O areálové identitě v souvislosti s vlastními jmény můžeme mluvit v zemích, kde se hovoří tímž jazykem (např. německy mluvící země).

² A. Wiedemann popisuje ve své práci z roku 2016 (s. 346-350) odněmčení a čechizaci v ČSR po vysídlení německého obyvatelstva takto: Prezident Beneš v projevu 16. června 1945 v Táboře volil v souvislosti s „odněmčením“ rozhodná slova: „*Rozhodněme se, nemusíme republiku odgermanizovat, všude a ve všem. Přemýšlejte, jak to učiníme. Půjde o odgermanizování jmen, krajů, zvyků. Půjde o všechno, co se odgermanizovat dá. Dnes přichází pro to doba [...] Tož heslem našim bude: všude a ve všem odgermanizovat republiku!*“ (Rudé právo, 17. 6. 1945, s. 2). Pokud jde o německá příjmení, Češi s německy znějícími jmény byli vyzváni, aby si je změnili. Okresní národní výbor v západočeských Klatovech poskytl českým občanům s německými příjmeními instrukce, podle jakého modelu mohou být tato jména čechizována. Nejprve se má pátrat po jméně co nejpodobnějšího znění se stejným začátečním písmenem. Jako druhá možnost se doporučovalo zvolit české jméno manželky nebo některého předka. Když by ani jedna možnost nevedla k úspěchu, okresní národní výbor doporučoval vybrat se podle vlastního uvážení nějaké pěkné české jméno, případně to dosavadní německé přeložit do češtiny. Tyto státní intervence nebyly u českého obyvatelstva zvlášť účinné. Své příjmení lidé zpravidla chápou jako součást osobní identity, a proto nebyla jazyková stránka příjmení pro většinu lidí důvodem pro jeho změnu. Systém příjmení německého původu se proto u Čechů zachoval téměř v úplnosti (Matušová 2015).

stupné³ a databáze současných příjmení obyvatel České republiky, kterou zveřejňuje na svých webových stránkách Ministerstvo vnitra České republiky, není pro potřeby této studie použitelná. Klasifikovanými lokalitami jsou totiž tzv. pověřené obce. Pod pojem pověřené obce se ale zahrnuje nejen konkrétní obec uvedená v databázi, ale i obce v okolí, pro něž pověřený obecní úřad vykonává státní správu; jde tedy o podstatně širší okolí než jen o obec samotnou.

Z těchto důvodů se jako nejlepší zdroj údajů o německých příjmeních Čechů v daných lokalitách ukazují archivní materiály uložené ve fondech Archivu Ministerstva vnitra v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni (SOA Třeboň), Státního okresního archivu v Českých Budějovicích (SOkA České Budějovice) a Státního okresního archivu v Prachaticích (SOkA Prachatice). Zde pracujeme zejména s materiály Okresních národních výborů v Prachaticích, Českých Budějovicích, Volarech a Netolicích, konkrétně s materiály referátů národní bezpečnosti, se seznamy voličů z různých období, s materiály všeobecného odboru, živnostenského odboru, s pomocnými soupisy obyvatel a s mnoha dalšími zdroji. Nejnovější údaje o výskytu německých příjmení v příslušných obcích získáváme také z městských úřadů těchto měst.

V příhraničním regionu jižních Čech představovaly po dlouhé historické období komunikační kontinuum dva rozdílné jazyky – čeština a němčina. Oba byly zastoupeny vedle prostředků spisovného jazyka a v případě češtiny i prostředků obecněčeských především teritoriálně vymezenými dialekty. Čeština dialektem jihozápadočeským s nářečímoudlebským na jihu a nářečím chodským na západě, němčina dialekty užívanými v sousedních oblastech Německa a Rakouska (i když s řadou odlišných rysů lokálního charakteru).

Je samozřejmé, že se čeština a němčina dlouholetým soužitím a styky na jednom území navzájem ovlivňovaly. Tato česko-německá kontaktní situace se v češtině projevovala v rovině fonologické, morfologické, syntaktické i lexikální (též Newerkla 2007, s. 271-286).

V rovině lexikální, tedy ve slovní zásobě, se jednalo o přejímání slov, tzv. (lexikální) výpůjčky a kalky, ale také o zvýšenou frekvenci německých vlastních jmen, konkrétně německých příjmení, německých jmen pomístních a německých jmen místních (podrobněji Matúšová 2015).

Po skončení druhé světové války byly české země dějištěm největších migračních pohybů a nejrozsáhlejších transferů obyvatelstva ve svých dějinách. Postihly na pět milionů lidí. Dle úředních hlášení, která dostal prezident Beneš počátkem roku 1947, bylo v rámci odsunu

³ Podle zákona o matrikách č. 301/2000 Sb., z roku 2008 musí pro zpřístupnění matiky uplynout od posledního zápisu v matrice narozených 100 let a od posledního zápisu v matrice oddaných a zemřelých 75 let.

vystěhováno z Československa 2 170 598 Němců;⁴ k tomu je však třeba připočíst další statisíce Němců, kteří uprchli v době těsně po skončení války.⁵ Po odsunu německého obyvatelstva následovalo nové osídlování pohraničí Čechy a Slováky. Tyto přesuny hluboce a natrvalo změnily etnickou, kulturní i konfesijní strukturu českých příhraničních oblastí (Wiedemann 2016).

V tomto příspěvku věnujeme pozornost především areálu, jímž je příhraniční oblast jižních Čech vymezená městy Volary a Prachatice, dále Netolice a České Budějovice. Důvodem k tomu, abychom se zaměřili právě na tento region, je historické osídlení příhraniční oblasti jižních Čech Němci (města Prachatice a Volary byly součástí tzv. Sudet) a také dávná obchodní tepna Zlatá stezka, která kdysi tímto krajem procházela. Jazyková situace v těchto místech byla tedy po dlouhá staletí ovlivňována přímým kontaktem češtiny a němčiny, a to mnohem intenzivněji než kdekoli jinde.

Zlatá stezka patřila k nejvýznamnějším středověkým komunikacím střední Evropy. V několika větvích spojovala německé Podunají s českými zeměmi. Její vznik lze datovat již do samotných počátků 11. století. Jak uvádějí F. Kubů a P. Zavřel (2007), na pasovské Zlaté stezce se nepřepravovalo jenom obchodní zboží, oběma směry proudily také myšlenky, zkušenosti a kulturní statky a ve válečných dobách tudy táhla vojska. Po stezce přicházeli rovněž kolonisté a s nimi život do liduprázdných pohraničních šumavských hvozdů. Od 13. do 16. století patřila Zlatá stezka k nejvýznamnějším spojnicím jižního Německa a stala se nejdůležitější tepnou vztahů této části tehdejší Říše s českými zeměmi.

V této studii nás z lingvistického hlediska zajímá hlavně areál, jímž procházela třetí větev Zlaté stezky, tzv. Dolní Zlatá stezka. Je to nejstarší a nejvýznamnější větev, doložená už od samých počátků existence této obchodní komunikace. Spojovala Pasov s Prachaticemi a vedla přes řadu bavorských i českých měst, mimo jiné i přes Volary, jedno z nejvýznamnějších soumarských sídlišť založených už ve 13. století.

Zlatá stezka fungovala až do počátku 18. století. Poté na následky třicetileté války (1618-1648) a jako důsledek konkurence „habsburské“ soli z Rakouska provoz na Zlaté stezce zanikl.

⁴ Paměť národa, 30. 5. 1945 - 29. 10. 1946. Odsun Němců z ČSR. [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/32?locale=cs_CZ

⁵ Počty po válce odsunutých Němců jsou dodnes předmětem diskusí a v odborných publikacích lze nalézt různě vysoká čísla, např. A. von Arburg – T. Staněk, ed., (2010, s. 65) uvádějí, že *“dostupné prameny dovolují předložit odhad, že v období od května 1945 do jara 1951 – ať již dobrovolně, z obav před postihem, pod tlakem nastalé situace nebo z jiných důvodů – opustily české země přibližně tři miliony osob považovaných v dané době za Němce“*. Při sčítání lidu k 1. březnu 1950 se k německé národnosti subjektivně přihlásilo ještě 159 938 obyvatel českých zemí, tj. 1,8 % veškerého přítomného obyvatelstva (Arburg, von – Staněk, eds., 2010).

Také v jazyce Českých Budějovic se dlouho projevovala skutečnost, že zde po staletí žili vedle sebe příslušníci dvou národností, Češi a Němci. Kolonisté z Bavor, Falce a Horních Rakous přicházeli na území jižních Čech už v první polovině 13. století a po založení města České Budějovice (1265) se vedle Čechů stali jeho obyvateli. Z kolonistů se postupně vytvořilo měšťanstvo, které dlouhá léta ovládalo město a utvářelo jeho německý ráz. České Budějovice navíc ležely na hranici mezi českým a německým jazykovým územím, mluvilo se tam převážně německy a spolu s okolními vesnicemi tvořily tzv. budějovický jazykový ostrůvek (*die Budweiser Sprachinsel*).

Podívejme se nyní na otázku, zda se v těchto městech, která byla po staletí osídlena především Němci, tato skutečnost projevuje i dnes, třebaže v letech 1946-1947 bylo de facto veškeré německé obyvatelstvo z těchto míst odsunuto. Zajímá nás přitom aspekt kulturní, přesněji řešeno lingvistický, totiž četnost výskytu německých příjmení.

Pokud jde o Prachatic, na přelomu 19. a 20. století žili v tomto městě ze tří čtvrtin Němci a pouze jednu čtvrtinu představovali Češi. Ve městě se mluvilo německy a česky. V roce 1930 měly Prachatic 4 745 obyvatel. V archivních materiálech bylo doloženo 720 německých příjmení, která označovala 3 099 německých občanů.⁶

Ještě více Němců žilo před válkou ve Volarech. Podle údajů z roku 1930 měly Volary v tomto roce 3 905 obyvatel. V archivech je z tohoto počtu zaznamenáno 393 německých příjmení, která označují celkem 3 430 německých obyvatel.⁷

Poněkud jinak tomu bylo v Českých Budějovicích. Svůj německý charakter ztratily České Budějovice už na přelomu 19. a 20. století, kdy v souvislosti s industrializací přicházelo do města mnoho českých dělníků. Jestliže v roce 1880 existovala mezi Čechy a Němci ve městě ještě přibližně rovnováha (11 829 Němců, 11 811 Čechů), žilo v roce 1890 v Českých Budějovicích vedle 11 117 Němců již 16 271 Čechů (Rada 1966).

V kontrastu k těmto místům dlouhodobě osídlených německým obyvatelstvem jsme do výzkumu zařadili také Netolice. Jde o město, které leží v blízkosti Prachatic, Českých Budějovic a Vimperka, dalšího města s početným německým obyvatelstvem, které zde žilo až do konce druhé světové války. Přesto však byly Netolice v průběhu celé své historie české. Ne procházela jimi Zlatá stezka ani nebyly zařazeny do oblasti Sudet. Celkový počet obyvatel

⁶ Okresní národ výbor v Prachaticích. Přehled o stavu a vývoji obyvatelstva, 1930, 1950, 1955, SOkA Prachatic, fascikl č. 7, rozpracovaný fond.

⁷ Okresní národ výbor v Prachaticích. Přehled o stavu a vývoji obyvatelstva, 1930, 1950, 1955, SOkA Prachatic, fascikl č. 7, rozpracovaný fond.

města Netolice v dubnu 1945, tedy ještě v době před odsuny německého obyvatelstva, byl 2 615, z toho Němců bylo pouze 110.⁸

A jaká je situace dnes? V Prachaticích v současnosti žije 10 924 obyvatel,⁹ v městských dokladech jsme zaznamenali 1 168 německých příjmení, která označují 2 006 občanů.

Ve Volarech dnes žije 4 068 obyvatel. V archivech jsme zaznamenali 206 německých příjmení, jejichž nositeli je 869 českých obyvatel.

V Českých Budějovicích a blízkém okolí žije 155 521 občanů, celkový počet německých příjmení je 2 880. Tato příjmení dnes nosí 28 491 českých občanů.

V Netolicích žije 2 166 lidí, doloženo je 122 německých příjmení označujících 422 českých obyvatel.

Konfrontujeme-li tato čísla s údaji uváděnými v pracích českých autorů a autorek zabývajících se německými příjmeními, především s údaji v pracích J. Matúšové (2015), J. Beneše (1998) a M. Knappové (2009), dospějeme k zajímavým závěrům. Na začátek je nutno říci, že jsme ve výzkumech týkajících se frekvence německých příjmení u Čechů srovnávali počet nositelů německých příjmení a počet nositelů příjmení českých, nikoli jen poměr různých německých a českých příjmení ve vybraných městech. I přes skutečnost, že chybí kompletní etymologický výklad všech německých příjmení, se ukazuje, že ve všech zkoumaných lokalitách jižních Čech existuje vyšší frekvence německých příjmení, než je tomu v celostátním průměru. J. Beneš (1998) uvádí v padesátých a šedesátých letech 20. století 8,5 % výskytu německých příjmení ve vztahu k příjmení českým v Čechách a na Moravě 6,7 % (poměr nositelů těchto příjmení zjišťován nebyl).

Stejně tak M. Knappová (2009) dospěla k závěru, že německá příjmení představují asi jednu desetinu celkového počtu příjmení v Čechách.

J. Matúšová (2015, s. 59-60) v tomto ohledu provedla nejširší výzkum, a to na základě analýz centrálního registru obyvatel z roku 2004, který je zveřejněn na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky. Zjistila přitom, že příjmení německého původu činí v celém souboru všech příjmení kolem 21,5 %, tedy zhruba jednu pětinu. Jestliže však srov-

⁸ Městský národní výbor Netolice, Jinonárodní skupiny, 1945-1976, SOkA Prachalice, karton 42, sign. III/4.

⁹ Prachalice. Základní informace. Počet obyvatel města Prachalice k 1. 1. 2017. [online] [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/6954/prachalice/pocet-obyvatel/>

návala počet nositelů jednotlivých příjmení, dospěla k závěru, že zhruba 13 % Čechů má v současnosti příjmení německého původu.

Rozbory našich materiálů dokládají, že ve zkoumané oblasti, konkrétně v městech s historií bohatou na česko-německé kontakty, je podíl nositelů s německým příjmením na celkovém počtu obyvatel města i dnes vyšší, než je tomu v celostátním průměru. V Prachaticích to je 18,36 %, ve Volarech 21,36 %, v Českých Budějovicích 18,32 % a překvapivě i v Netolicích 19,48 %. Celkově tedy v jihočeském příhraničí žije procentuálně více obyvatel s německým příjmením, než je tomu v celé České republice. Zvýšenou frekvenci výskytu německých příjmení považujeme za jeden z dokladů areálového vlivu na národnostní vývoj tohoto regionu. Tento vliv byl velmi intenzivní především v minulosti, ale jak je zřejmé ze současných výzkumů, jeho důsledky se projevují i dnes.

Za další areálově podmíněný rys současných německých příjmení u Čechů v příhraniční oblasti jižních Čech lze na základě výzkumů stanovit i četnost zastoupení určitých sémanticko-motivačních typů německých příjmení.

Nejčastější **německá příjmení** zaznamenaná v našem materiálu vznikla **ze jmen místních**. Příznačné přitom je, že jde o vlastní jména míst nacházejících se v naprosto převládající míře v Bavorsku, méně často také v Rakousku, tzn. na území, z něhož k nám s největší pravděpodobností předkové jihočeských Němců kdysi v historii přišli.

Jde například o jména: *Pisinger*, *Pizingr* (příjmení z místního jména *Piesing*, Horní Bavorsko); *Bernkopf* (příjmení z místních jmen na území Rakouska: z *Bärnkopf*, Dolní Rakousko); *Eppinger* (příjmení z místních jmen na různých územích obývaných Němci: z místního jména *Epping*, Horní Bavorsko, Horní Rakousko); *Zaunmüller* (příjmení z místních jmen na různých územích obývaných Němci: z *Zaunmühle* u Chvalšín, Českého Krumlova, Horní Plané, Volar, v Dolním Bavorsku a Dolním Rakousku); *Kreiner* (příjmení z místních jmen *Kreina*, *Krein*, Bavorsko, Horní Rakousko, Sasko); *Joachimsthaler* (příjmení z německých místních jmen v českých zemích: *Joachimsthal* = Jáchymov; též v Dolním Rakousku); *Brandl* (příjmení z místního jména na ostatních územích obývaných Němci: z místního jména *Brandl*, Horní Bavorsko, Dolní Bavorsko) atd.

Do této skupiny německých příjmení dále patří příjmení z etnonym, názvů krajín, zemí a států, např. *Baier*, *Bayer* (z označení obyvatel Bavorska či z názvů pracovníků v textilní výrobě – *pay* = chlupaté, hrubé sukno), a příjmení z označení Čechů, např. *Bém*, *Böhm* (z označení obyvatel Čech); *Pimr* (příjmení z nářečního označení obyvatel Čech).

Obsáhlou skupinu německých příjmení v jižních Čechách tvoří také příjmení motivovaná **názvy povolání a názvy řemesel a řemeslníků**. Často přitom jde o povolání nebo řemesla zabývající se prací se dřevem, tedy činností, která byla typická pro obyvatele Šumavy a Bavorského lesa. Takovými jmény například jsou:

Wagner (z názvů řemeslníků pracujících se dřevem: *Wagner* = kolář); *Draxler* (z názvů řemeslníků pracujících se dřevem: *Drechsler* = soustružník); *Binder* (z názvů řemeslníků pracujících se dřevem: *Binder* = bednář); *Zimmermann* (příjmení z názvu povolání odvozené pomocí komponentu *-mann*; jde o starý typ tvoření nebo příjmení z názvů řemeslníků pracujících se dřevem: středohornoněmecky *zimmer*, *zimer* = stavební dříví, výdřeva v dolech, *Zimmermann* = tesař); *Sager* (z *Säge* = pila, v bavorsko-rakouských nářečích nebývá u příjmení přehláska – pilař nebo ze středohornoněmecky *sager* = žvanil); *Schüssl* (zkrácená podoba apelativa *Schüsselmacher* = ten, kdo vyrábí mísy); *Steinbrenner* (příjmení ze složeného názvu povolání, pro něž bylo příznačné pálení; jde o základ *-brenner*); *Zimmer* (z *Zimmerer* – redukce základu zakončeného na *-er*: středohornoněmecky *zimmer* = stavební dříví, budova nebo z názvů řemeslníků pracujících se dřevem, *Zimmerer* = tesař nebo příjmení z názvů budov a jejich částí, místností: středohornoněmecky *zimmer*, *zimber* = stavení, byt); *Koller* (z názvů řemeslníků pracujících s kamenem a zeminou: středohornoněmecky *koler*, *köler* = uhlíř nebo z názvů oděvů: středohornoněmecky *koller*, *goller* = límec, chomout nebo z adjektiv označujících nápadnost vzhledu: z *kal*, *kalwes* = holý, holohlavý).¹⁰

Tyto dva sémanticko-motivační typy německých příjmení představují největší skupiny německých jmen u Čechů v našem zaznamenaném materiálu. Příjmení tvořená ze jmen místních i příjmení motivovaná názvy povolání a názvy řemesel signalizují areál, z něhož k nám němečtí přistěhovalci kdysi přicházeli, a dále i činnost typickou pro obyvatele hraničního hvozdu.

Posledním specifíkem, o němž bychom se chtěli ještě zmínit a které souvisí s areálově podmíněným výskytem německých příjmení v příhraniční oblasti jižních Čech, je jejich utváření. V hláskové podobě německých příjmení se totiž projevují některé hláskové jevy typické pro nářečí jihoněmecká/bavorská, případně i rakouská.

Jako nejfrekventovanější z těchto jevů se v našem materiálu prozatím jeví **střednice -a za německou příponu -er**. M. Gottschald (2006) se domnívá, že tato jména, pokud nejsou slovanského původu, pocházejí z oblasti rakousko-bavorských nářečí. Na jihu Čech to jsou

¹⁰ Výklad způsobu tvoření německých příjmení uváděných v této studii je převzat z práce J. Beneše (1998: 117-139).

například příjmení *Zitta* (střhněm. suter = krejčí, švec), *Lexa* (Lexer, z osobního jména Alexius), *Rejda* (Reiter = jezdec), *Loschka* (asi řemeslník pracující s kůžemi, střhněm. lösche, lösch = druh jemné kůže).

Dalším hláskovým nářečním rysem, o němž J. Beneš (1998) uvádí, že jej lze zaznamenat i na Šumavě, je **změna e, ö v i**. Ze současných německých příjmení obsažených v našem materiálu jsou to například jména *Pitr*, *Pitra* (z Peter) nebo *Pimr* (z Böhm).

Jinými hláskovými znaky obsaženými v německých příjmeních na jihu Čech je například **přípona -al**, jež se vedle zdobňující přípony *-el* původně vyskytovala v bavorských nářečích, která byla užívána na českém území, např. příjmení *Hanzal*, *Hanzl* (ze jména místního Handzell, Horní Bavorsko).

V bavorských nářečích na našem území bývala podle J. Beneše (1998, s. 135) **souhláska w za souhlásku b**. V našem materiálu jsme zatím zaznamenali pouze jednu takovou změnu, a to ve jméně *Šejvl* (ze Scheibler = povozník, který vyváží sůl v deskách).

Také příjmení *Mádl* je jihoněmeckou **nářeční variantou** původního výrazu Maidl (zdrobnělina střhněm. mait, maget = panna, služebná dívka) a dále příjmení *Chempf* (Kempf, Kempfer, střhněm. kempe = bojovník) je vyslovovanou podobou bavorského nářečního **silně apirovaného k-**.

Z á v ě r : Na základě uvedených dokladů se domníváme, že třebaže vysídlení Němců z Československa zpřetrhalo souvislý areálový vývoj německých příjmení na českém území, lze i dnes v příhraniční oblasti jižních Čech sledovat souvislosti historického územního výskytu příjmení německého původu a národnostního vývoje této geografické oblasti.

Tématem vlastních jmen osobních (a vlastních jmen místních) se hodláme zabývat i v našem dalším výzkumu a jsem přesvědčena, že postupně dospějeme k závěrům, které potvrdí naši hypotézu o zachování společných jihočesko-bavorských kulturních tradic i ve složce jazykové.

Bibliografie

Prameny

Městský národní výbor Netolice, Jinonárodní skupiny, 1945-1976, SOkA Prachatice, karton 42, sign. III/4.

Okresní národní výbor v Prachaticích. Přehled o stavu a vývoji obyvatelstva, 1930, 1950, 1955, SOkA Prachatice, fascikl č. 7, rozpracovaný fond.

Okresní národ výbor v Prachaticích. Přehled o stavu a vývoji obyvatelstva, 1930, 1950, 1955, SOkA Prachatice, fascikl č. 7, rozpracovaný fond.

Odborná literatura

Arburg, Adrian von a Tomáš Staněk (ed.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici*. Díl I. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010.

Beneš, Josef: *Německá příjmení u Čechů I*. Rejstříky zpracovala Marie Nováková. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1998.

Dudok, Miroslav: Kultúra, identita a vlastné meno. In Krško, Jaromír a Milan Majtán (eds.): *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava-Banská Bystrica: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV-Fakulta humanistných vied a Pedagogická fakulta UMB, 2000, s. 21-25.

Gottschald, Max: *Deutsch Namenkunde. Mit einer Einführung in die Familienkunde von Rudolf Schützeichel*. 6., durchgesehene und bibliographisch aktualisierte Auflage. Berlin-New York: Walter de Gruyter, 2006.

Knappová, Miloslava: Společenské poměry a volba rodných jmen v Česku. In Krško, Jaromír a Milan Majtán (eds.): *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava-Banská Bystrica: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV-Fakulta humanistných vied a Pedagogická fakulta UMB, 2000, s. 171-176.

Knappová, Miloslava: *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: AZ KORT, 2008.

Knappová, Miloslava. K evidenci příjmení v Česku v r. 2007. In Harvalík, Milan, Minářová, Eva a Jana Marie Tušková (eds.): *Teoretické a komunikační aspekty proprií. Prof. Rudolfu Šrámkovi k životnímu jubileu*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2009, s. 133-141.

Kubů, František a Petr Zavřel: *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 1. Úsek Prachatice – státní hranice*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v českých Budějovicích – Prachatické muzeum Prachatice, 2007.

Matúšová Jana: *Německá vlastní jména v češtině*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015.

Newerkla, Stefan Michael: Areály jazykového kontaktu ve střední Evropě a německo-český mikroareál ve východním Rakousku. *Slovo a slovesnost*, č. 4, 2007, s. 271-286.

Pleskalová, Jana: *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000-2010*. Brno: Host-Masarykova univerzita Brno, 2011.

Rada, František: *Když se psalo c. k.: Ze života Českých Budějovic na počátku století*. České Budějovice: Nakladatelství České Budějovice, 1966.

Schwarz, Ernst: Jazyk německý na území ČSR. In *Československá vlastivěda. Díl III., Jazyk*. Praha: [s.n.], 1934.

Wiedemann, Andreas. *“Pojď s námi budovat pohraničí!” Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Praha: PROSTOR, 2016.

Internetové zdroje

http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/32?locale=cs_CZ [Cit. 2017-02-06]

<https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/6954/prachatice/pocet-obyvatel/> [Cit. 2017-03-12]

Propria a apelativa – aktuální otázky, v tisku